

Yayın Geliş Tarihi: 06.05.2021
Yayına Kabul Tarihi: 14.12.2021
Online Yayın Tarihi: 31.12.2021
http://dx.doi.org/10.16953/deusosbil.1055606

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt: 23, Özel Sayı, Yıl: 2021, Sayfa: 55-73
ISSN: 1302-3284 E-ISSN: 1308-0911

Araştırma Makalesi

BİR ZORUNLU GÖÇTEN DİĞERİNE SURİYE'DEN TÜRKİYE'YE GÖÇ EDEN SOMALİLER (2011-2013): BALIKESİR ÖRNEĞİ

*Zekeriye BAKAL ALI**
*Selver ÖZÖZEN KAHRAMAN***

Öz

Somali, tarih boyunca dini, siyasi, ekonomik ve sosyal nedenlerle çatışmaların yaşandığı bir ülkedir. Somalilerin ülkelerinden çıkışı genellikle zorunlu nedenlere bağlı olup, gittikleri ülkelerdeki siyasi krizler nedeni ile de yeniden yerinden edilmektedirler. Bu çalışma Suriye'ye göç etmiş olan Somalilerden Suriye krizi sonucu Türkiye'ye (Balıkesir) yerleştirilmiş gruplar üzerine odaklanmıştır. Çalışmada hedeflenen amaçlar şunlardır: (i) 2011 yılından itibaren Suriye'den Balıkesir'e göç eden ve BM'nin yerleştiği Somalili mültecilerin göç öncesi ve sonrasında sosyo-ekonomik durumlarıyla kültürel adaptasyonları tespit edilerek karşılaştırılmıştır, (ii) Somali'den Türkiye'ye olan göç güzergâhları ortaya konulmuştur, (iii) göç sonrasında karşılaşılan sorunlar ve mülteci ailelerin gelecek hedefleri detaylı olarak incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yaklaşımlarından biri olan anlatı araştırması kullanılmıştır. Saha araştırmalarından elde edilen bulgulara göre; Somalili mülteci ailelerin Balıkesir'i tercih etme nedenleri arasında sosyal ağlar, yaşam maliyetlerinin düşük olması (barınma ve gıda maddelerine erişim) ve iş imkânlarının bulunması sıralanabilir. Mülteci aileler, göç öncesi ve Türkiye'ye geçiş sürecinde şiddet ve saldırı eylemleri, travmatik olaylar, yaşamı tehdit edici deneyimler; göç sonrasında ise yeniden yerleşimle birlikte ortaya çıkan dil sorunları, yoksulluk, duygusal sorunlar, sosyal uyum vb. sorunlarla karşılaştıklarını dile getirmişlerdir. Yine bu çalışma sonucuna göre mültecilerin yaşadıkları sıkıntılarla baş etme sürecinde yerli halkın mültecilerle maddi ve manevi desteklerinin oldukça önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Zorunlu Göç, Somalili Mültecileri, Göç Güzergâhları, Balıkesir*

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi (APA 6. Sürüm):

Bakal Ali, Z., Özözen Kahraman, S. (2022) Bir zorunlu göçten diğerine Suriye'den Türkiye'ye göç eden Somaliler (2011-2013): Balıkesir örneği. . *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, *Dokuz Eylül Üniversitesi Uluslararası Konferansı, Göç: Önümüzdeki Yirmi Yılın Projeksiyonu ve Ötesi* " Özel Sayısı, 55-73.

* Y.L. Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, ORCID: 0000-0002-6153-5709, zekeriyebakaal@gmail.com.

** Prof. Dr. Selver Özözen Kahraman, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, ORCID: 0000-0001-6024-0792, sozozen@comu.edu.tr.

**FROM ONE FORCED IMMIGRATION TO ANOTHER SOMALI PEOPLE
WHO IMMIGRATE TO TURKEY FROM SYRIA (2011-2013): CASE
STUDY OF BALIKESIR**

Abstract

Somalia is a country where conflicts have been experienced throughout history for religious, political, economic and social reasons. The exit of Somalis from their countries is generally due to compulsory reasons and they are displaced again due to the political crises in the countries they have gone to. This study focused on embedded groups who had emigrated from Somalia to Syria as a result of the Syrian crisis in Turkey (Balıkesir). Targeted objectives in this study are: (i) since 2011, who emigrated from Syria to Balıkesir and the UN has placed before the exodus of Somali refugees and compared by determining cultural adaptation of their socio-economic situation in the post, (ii) from Somalia to Turkey The migration routes have been set forth, (iii) the problems encountered after migration and the future goals of refugee's families have been examined in detail. Narrative research, which is one of the qualitative research approaches, was used in the study. According to the findings obtained from field studies; Social networks, low living costs (access to shelter and food) and job opportunities can be listed among the reasons why Somali refugees' families prefer Balıkesir. Refugees' families, pre-migration and violence and attacks in Turkey in transition, traumatic events, life-threatening experiences; After migration, language problems, poverty, emotional problems, social adaptation, etc. that occur with resettlement. They stated that they encountered such problems. Again, according to the results of this study, it was concluded that the material and moral support of the native people to the refugees is very important in the process of coping with the problems experienced by the refugees.

Keywords: *Forced Migration, Somali Refugees, Migration Routes, Balıkesir*

GİRİŞ

1990'lı yıllardan sonra Somali'de iç savaş ve terör olaylarının artması, doğal afetlerin meydana gelmesi vb. etkenler sonucunda zorunlu göçler yaşanmaktadır. Zorunlu göç (*forced migration*), devlet ya da eşdeğeri olan bir sosyal kurumun yarattığı itme etkisiyle ortaya çıkan göçlerdir (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009, s. 103). Farklı bir ifadeyle zorunlu göç denildiğinde, insanların isteğine bırakılmadan, devletler tarafından bazı olaylar ve durumlar sonrasında mecburi olarak yaptırılan göç türüdür (Koçak ve Terzi, 2012, s. 71). Zorunlu göç tarihin eski dönemlerinden beri farklı nedenlerle insanların kitleler halinde başvurdukları bir çözüm olagelmıştır. Kitleli zorunlu göçler, günümüz dünyasında çoğunlukla üçüncü dünya ülkelerinde savaş, çatışma, salgın hastalık ve doğal felaketler sonrası görülmektedir. Gelişmemiş ülkelerde; iç savaş, bölgesel çatışmalar, ekonomik sorunlar ve asgari yaşam standartlarının kötüye gitmesi insanları göçe zorlamaktadır (Bakal Ali ve Özözen Kahraman, 2019, s. 821).

Göç, süreklilik arz eden bir süreçtir ve başka bir yere yerleşmekle de hareketlilik sona ermemektedir. Yerleşilen yerlerde yeniden bir güvensizlik durumuyla karşılaşılması halinde, tersine (köken bölgeye doğru) veya başka bir ülkeye göç gerçekleşebilmektedir (Sirkeci, vd., 2019, s. 165). İşsizlik, sağlık ve

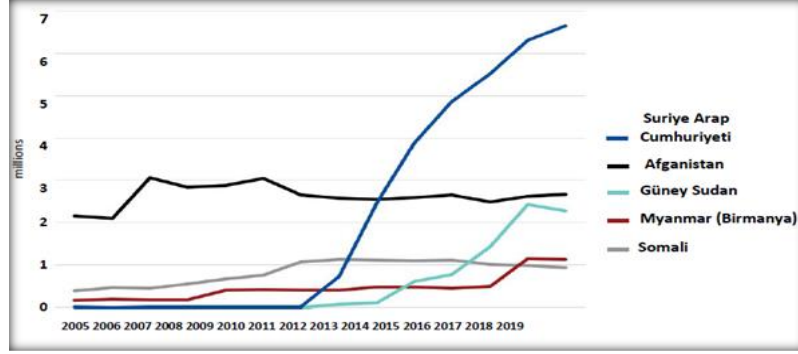
eğitim sisteminin yetersizliği, etnik ayrımcılık, siyasi baskı ve asimilasyon çabaları güvensiz ortamını yaratabilecek unsurlardır. Güvensizlik, hem somut hem de soyut olgu ve olaylardan kaynaklanabilmektedir (Sirkeci, 2009, s. 6). Bu bağlamda Somalililer güvensizlik nedeni ile dünyada en fazla göç eden etnik gruplardan biridir.

SOMALİLİ MÜLTECİLER

Mülteciler özelinde Somalililerin yerinden edilme sürecine odaklandığımızda, yayınlanan bilimsel çalışmalar başta olmak üzere, medya haberleri, röportajlar, gözlemler ve belge analizine dayanarak, Somali'deki mevcut merkezkaç eğilimlerini açıklayan dört faktör tespit edilmiştir. Bunların arasında belki de en önemli faktör güven açığıdır (Elmi, 2015, s. 1). On yıllık yozlaşmış sivil yönetim hükümet (1960–1969), yirmi yıllık devam eden baskıcı askeri rejim (1970–1990) ve otuz yılı aşkın süren iç savaş (1991'den günümüze) farklı topluluklar ve bireyler arasında bir şüphe kültürü yaratmıştır. Sömürgecilik döneminin sona ermesinden sonra Somali'de oluşturulan sivil yönetim dönemindeki hükümet ilk dokuz yıl devleti yönetmede kaynak paylaşımı ve hizmet sunumu söz konusu olduğunda yozlaştığı ve adaletsizlik yaptığı görülmüştür (Elmi, 2015, s. 2). Ayrıca askeri rejim, köylere saldırarak, sivilleri öldürerek ve on binlerce Somaliliyi yerlerinden ederek insan haklarını ihlal etmiştir (Elmi, 2010, s. 162).

Somali, dünyanın en çok mülteci nüfusuna sahip ülkelerinden biridir. Somalili mülteciler dünyada çok geniş bir alana yayılmıştır. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA, 2020) rakamlarına göre Somali nüfusu 15.893 milyona ulaşmıştır. 1975'ten beri ülkede herhangi bir nüfus sayımı yapılmadığı için bu tahmini bir rakamdır (UNFPA, 2020). Bununla birlikte göç verilerinin toplamı, ülkenin sahip olduğu göçebe nüfusun yanı sıra mülteci hareketliliği nedeniyle daha da karmaşık hale gelmektedir.

Şekil 1: 2019 İtibariyle İlk Beş Menşe Ülkesine Göre Mülteci Sayısı (Milyon)

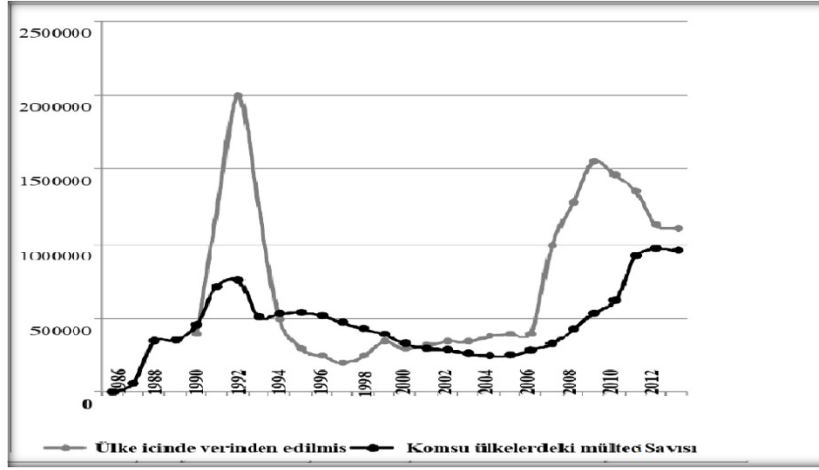
Kaynak: BMMYK, İstatistik, (Erişim Tarihi:16.08.2020)

Şekil 1’de görüldüğü gibi Suriye Arap Cumhuriyeti’nde devam eden çatışma sebebiyle o ülkeden gelen mülteci sayısı yaklaşık 6,7 milyona ulaşmıştır. Afganistan 2,7 milyon mülteci ile dünyanın en büyük ikinci menşe ülkesidir. Güney Sudan, 2016 yılının ikinci yarısında patlak veren büyük çaplı şiddet olaylarından bu yana en büyük üçüncü mülteci ülkesidir ve 2019’un sonunda 2,3 milyon kişiye ulaşmıştır. Somali otuz yılı aşkın süredir istikrarsızlık ve şiddet olayları sebebiyle önemli bir mülteci barındıran bir ülkedir. Yaklaşık 1 milyon mülteci ile dünyanın en büyük beşinci menşe ülkesidir. Suriye Arap Cumhuriyeti, Afganistan, Güney Sudan, Myanmar ve Somalili mülteciler, dünya mülteci nüfusunun üçte ikisinden fazlasını oluşturmaktadır.

Somali, 1991’de devletin çöküşünden bu yana sürekli şiddet ve yerinden edilme sahnesi olarak görülmektedir. Fakat çatışma ve yerinden edilmenin karşılıklı etkileşiminde farklı aşamalar, konfigürasyonlar ve evrimler görmüştür. Günümüze kadar varlığını sürdüren yerinden edilmenin doğuşundan önce, Sosyalist Başkan Barre, “Pan-Somali” uğruna Sovyetler Birliği ile çok sıkı ilişkiler geliştirmiş ve ittifak kurmuştur. Fakat onun yayılmacılık anlayışı, ülkesini 1979 yılında Etiyopya ile savaşa sokmuş ve bundan dolayı Sovyetlerle kurulan birliği bozulmuştur. Ogedon Savaşı olarak tarihe geçen bu mücadelede, Sovyetler Etiyopya’da iktidarda olan Marksist yönetimi desteklemiş ve nihayetinde Başkan Barre ve ülkesi bu savaştan mağlup ayrılan taraf olmuştur. Savaş, ülkenin sadece sosyal ve ekonomik bir buhranla yüz yüze kalmasına sebep olmamış; aynı zamanda uluslararası ilişkiler bağlamında gittikçe yalnızlaşmasına da yol açmıştır (Yıldırım, 2014, s. 40). Yaşanan bu durumda en çok etkilenenler, çatışmanın yoğunlaştığı sınırın yakınında yaşayan insanlardır. Örneğin 1977-78 arasındaki sınır savaşında Etiyopya vatandaşı 750.000 bin Somalili Etiyopya’dan kaçarak Somali’ye sığındılar (Hammond, 2014, s. 56). Ülkedeki sığınmacıların Somali’nin ulusal ekonomisinin bozulmasına sebep olmuştur ve bu durum günümüze kadar etmektedir.

Somali’de sömürgecilik döneminden sonra yaşanan iç savaş, kuraklık, yoksulluk ve terörizm sorunları sonucundaki 1980’lerin ortalarından bu yana ülke içinde yerinden edilen ve komşu ülkelerdeki mülteci sayısındaki dalgalanmalar gösterilmiştir (Şekil 2).

Şekil 2: Somali’de Yer değiştirme Tahminleri

Kaynak: Lindley, A., Hammond, L. (2014). Histories and contemporary challenges of crisis and mobility in Somalia. *Crisis and migration: Critical perspectives*, 46-72.

Şekil 2’ye göre Somali dışındaki mültecilerin ilk yerinden edilmeleri, 1991’de Başkan Siad Barre rejiminin çökmesine yol açacak olaylarla başlamıştır. Bu tarihten itibaren Somalili mülteciler ve ülke içinde yerinden edilmiş kişiler, Afrika Boynuzundaki en uzun süreli yerinden edilmiş nüfustur. Bununla birlikte göç ve hareketlilik, bölgenin siyasi ve ekonomik tarihinde çok daha uzun süre kilit unsurlar olarak yer almıştır. Somalililer, 1970’lerden beri çatışma, doğal afet ve ekonomik zorluklardan dolayı sürekli yerlerinden edilmiştir.

1992-1993 yıllarında Klanlar arasında şiddetli kuraklığın etkisiyle artan çatışmalar neticesinde yaklaşık 250.000 Somalilinin ölümüne yol açmıştır. Diğer etkilenenler ise ülkedeki şehir merkezlerine veya komşu ülkelerdeki güvenli alanlara zorunlu olarak göç etmiştir. 1999’a kadar 800.000 mülteci Kenya ve Etiyopya’ya kaçmıştır. Bunun neticesinde yaklaşık iki milyon kişi ülke içinde yerinden edilmiştir (Amerika Birleşik Devletleri Mülteciler Komitesi, 2001).

Etiyopya’ya Yerinden Edilme

Başkan Mohamed Siad Barre’yi ve hükümeti deviren iç savaş, 1988’de Somali Land’in eski İngiliz Muhafızı olan ülkenin kuzeybatısında başlamıştır. İsyancı Somali Ulusal Hareketi (SNM), Somali Land’daki kasabalara karşı kara ve hava kampanyaları düzenleyen Hükümete karşı saldırılar düzenleyerek, insanların

batıya Etiyopya'ya ve kuzeye Cibuti'ye kaçmasına neden olmuştur (Toole ve Bhatia, 1992, s. 315). Somalili Mülteciler Etiyopya'da Somali'nin geçmişte de günümüzde de sorun yaşadığı komşusu Etiyopya, aynı zamanda kaostan kaçan Somalililere ev sahipliği yapmaktadır. Etiyopya, 1990'lı yıllarda Somali'den gelen 630.000 mülteciyi sekiz kampta barındırmıştır. Bu mülteciler, 1997 ve 2005 yılları arasında geri dönmüş ve Etiyopya'da sadece bir mülteci kampı kalmıştır (Kava, 2009, s. 7).

Cibuti'ye Yerinden Edilme

Somali Land'dan çok fazla sayıda yerinden edilmiş insan Etiyopya'ya kaçarken 90.000'den fazla mülteci (çoğu Issa klanından olmak üzere) Cibuti'deki kamplara sığınmıştır (Hastalık Denetim Merkezleri (CDC), 1992, s. 914). Cibuti hükümetin yetkilileri başlangıçta Somali'den gelen mültecileri tanımakta veya kamp kurmak konusunda isteksizdi. İlk gelen mülteciler hayatta kalmak için çoğunlukla akrabalarının desteğini aldılar. Mültecilerin statüsüne ilişkin '1951 Sözleşmesi'nin katı bir yorumu uygulandı Somalili mülteciler için kalıcı bir entegrasyona izin verilmedi, ancak Somalili mültecilerin sayısı arttıkça hükümet uluslararası toplumdaki destek aramaya başladı. BMMYK'dan destek için bir itirazda bulunuldu ve 1990'da Avrupa Birliği acil mülteci yardımı için 114.000 ABD doları sağlandı (UNHCR, 1991).

Çatışmanın ve Yerinden Edilmenin Kenya ve Yemen'e Yayılması

1990 yılında ülkede iç savaş çıkmış ve sonunda yenilgiyi kabul eden Barre, 1991 yılında ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Ancak Barre'nin ülkeyi terk etmesinin ardından, ülke yönetimi konusunda anlaşamayan muhalif gruplar silahlarını birbirlerine çevirmiş ve ülkede iç savaş başlamıştır. Çatışmanın Puntland, Güney ve Orta Somali'ye sıçradı. Kenya'ya ve Puntland'dan Bossasso limanı ve daha küçük limanlardan Yemen'e doğru yer değiştirmeye neden olmuştur. 1991 ile 1992 arasında Kenya'daki mülteci sayısı yaklaşık 280.000 artmış, Yemen'deki mülteci sayısı ise ikiye katlanarak 30.000'den 60.000'e çıkmıştır (CDC, 1992, s. 914). 1991 ve 1992 yıllarında kuraklık, şiddetin etkilerini daha da kötüleştirerek gıda üretimini bozmuştur. Bu durum, yetersiz beslenme ve ölüm oranlarının artması ve insanların evlerini terk etmelerine neden olmuştur. Çatışma ve kuraklık, mülteci nüfusunun dağılımını etkilediğinden Somalililerin bu durumdan nasıl etkilendiğini anlamak önemlidir. Somali'nin tüm bölgelerinde yerinden edilme meydana gelirken, Güney bölgesi en çok etkilenen bölge olmuştur. Güney, klan yapısı açısından da daha heterojendir ve klanlar arası kavgalar yaşandığı için bölgeler ele geçirilmiştir. Bu durum insanları ana geçim kaynaklarından yoksun bırakarak daha fazla insanı göçe zorlamıştır. Bu dönemde Somali'den Yemen'e tekne geçişleri artmıştır. Yemen 1991'de 30.000 mülteciye ev sahipliği yapmış ve bu sayı ertesini yıl ikiye katlanmıştır (Hammond, 2014, s. 60).

Kenya'ya Mülteciler

Kenya, Mart 1991'den önce yaklaşık 30.000 Somalili mülteciye ev sahipliği yapmış ve bir yıl içinde bu sayı yaklaşık 300.000'e çıkmıştır. Mültecilere ev sahipliği yapmanın zorlukları, aynı zamanda Güney Sudan ve Etiyopya'dan gelen yer değiştirmelerle daha da arttırmıştır. Mülteci kampları 1991'den başlayarak kurulmuş ve Somali sınırına yakın kıyı boyunca yerleştirilmiştir (Oka, 2011, s. 227). Kenya hükümeti, iç güvenlik endişeleri nedeniyle mültecileri daha iç bölgelere yerleştirme konusunda isteksiz davranmıştır. Kamplardaki acil durum koşulları, yüksek düzeyde yetersiz beslenme, kızamık, kolera ve birçok kişinin ölümüne neden olan diğer hastalık salgınları 1993 yılına kadar devam etmiş ve güvenlik de oldukça sorunludur. Örneğin İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından 1993 yılında kamplarda çok sayıda tecavüz, fiziksel saldırı ve hırsızlık vakalarını belgelenmiştir (Norowjee, 1993, s. 13). Günümüzde, yaklaşık 16 milyonluk toplam Somalili nüfusun 1,5 milyonu ülke dışında yaşadığı tahmin edilmektedir (Danström, vd., 2015, s. 15). Bu insanların yaklaşık bir milyonu Afrika Boynuzu Bölgesi'nde veya yakınında yaşamaktadır.

ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ VE YÖNTEMİ

Bu çalışmada 2011 yılından itibaren Suriye'den Balıkesir'e göç eden ve BM'nin yerleştiği Somalili mültecilerin göç öncesinde ve sonrasında sahip oldukları sosyo-ekonomik durumları ve kültürel adaptasyonları tespit edilerek karşılaştırılmıştır. Somali'den Türkiye'ye olan göç güzergâhları ortaya çıkarılmış, göç sonrasında karşılaşılan sorunlar ve göçmen ailelerin gelecek hedefleri detaylı olarak incelenmiştir. Yapılan literatür taraması sonucunda Türkiye'deki Somalili mülteciler üzerine yapılan çalışmaların yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Bu durum çalışmanın çıkış noktasını oluşturmakla birlikte, çalışmanın en önemli katkısı araştırma alanı olarak seçilen Balıkesir'deki Somalili mültecilerle ilgili bulguların (diğer bölgelerdeki Somalili mültecilerin de benzer sorunları yaşadığını düşünülürse) Somalilerin yaşadığı diğer alanlara entegre edilerek bu mültecilerin askıda kalan durumlarının netleştirilmesi açısından katkı sağlayacak olmasıdır. Bu bakımdan Balıkesir ili bir pilot bölge olarak değerlendirilmiştir.

Beşeri coğrafya kapsamında bir olay veya birbiri ile kronolojik ilişkisi bulunan olayların özellikleri ve karakteristiklerini tespit etmek için yapılan çalışmalarda nitel araştırma yaklaşımlarından biri olan *anlatı araştırmasına* (narrative research) başvurulmuştur. "*Anlatılar, insanların bireysel deneyimlerini içsel süzgeçlerden geçirerek başkalarına aktarma yolu olarak tanımlanmaktadır*" (Ersoy ve Bozkurt, 2017, s. 239). Anlatı araştırması ise deneyimlenen bir olay ya da olaylar dizisinin hikâyeler yoluyla başka kişi ya da kişilerle paylaşılması temeline dayanmaktadır. Bir metodoloji olarak *anlatı yaklaşımının* bireylerin anlattıkları öykülerden ve yaşadıklarını söyledikleri deneyimlerinden oluşmaktadır (Creswell, 2016, s. 70). Bu yaklaşımın uygulanmasının; bir ya da birden fazla bireyin deneyimlerini araştırmayı, bu bireylerin yaşam öykülerinden

veri toplamayı, kişisel deneyimleri rapor etmeyi ve bu deneyimlerin içerdiği anlamları kronolojik olarak sunmayı veya hayatın aşamalarını kullanmayı içerdiğini aktarmaktadır (Mücevher, 2020, s. 279). Bu uygulama yapılırken bir veya birden fazla yaşanmışlığın veya tanıklığın, bir düzen içerisinde, toplumsal ve tarihsel bağlamda sunulması önemlidir (Bal, 2016, s. 109). Bu yönü ile *anlatı araştırması*, bize insan davranışlarını anlamada hem kişi, yer ve zaman etkileşimini birlikte değerlendirme hem de sürekli değişim ve gelişim içinde olan kişisel deneyimleri analiz etme imkânı tanımaktadır (Güler vd., 2015, s. 285).

Buradan hareketle Balıkesir’de yaşayan Somalili zorunlu göçmenler arasından 10 aile seçilmiş, bu 10 ailenin herbiri bir küme kabul edilerek her kümeden bir kişi ile yüz yüze derinlemesine görüşme yapılmıştır. Her ailede hanehalkı sayısı ile birlikte, kadın-erkek ve çocuk sayıları tespit edilmiştir (Ek 1). Görüşmecileri tespit ederken *amaçlı örnekleme yöntemi* kullanılmıştır. Bunlara ek olarak, araştırmadan elde edilen sonuçların daha iyi analizi ve yorumlanmasına imkân veren *katılımcı gözlem tekniği* kullanılmıştır.

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Somali’den Göç Etmeye Sebep Olan Unsurları

Yapılan araştırmadaki saha çalışması, mülakat görüşmesi ve katılımcı gözlem tekniği elde edilen bulguların neticesinde Suriye’den Balıkesir’e göç eden Somalili mültecilerin hanehalkı sayısının çoğunluğunun *Mogadişu’dan* (%62), *Kismayo’dan* (%23), ve *Baidoa’dan* (%15) geldiği ve iç savaştan önce orada yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte Balıkesir’de yaşayan Somalili mültecilerin 1990’lı yıllarda Somali’de patlak veren şiddet olaylarının ardından, Siyad Barre rejiminin düşüşünü ve 1991’de iç savaşın tamamen patlak vermesini izleyen yıllarda kendi ülkelerine yaklaşık olarak otuz yıl önce zorunlu olarak göç etmişlerdir. Katılımcıların Somali’den göç etme dönemi büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Hanehalkı sayılarının üçte ikisinden fazlası (%68) Siyad Barre rejiminin yıkılmasından ve iç savaşın başlamasından sonraki aylarda ve yıllarda (1990-1992 yılları arasında) Somali’den zorunlu olarak göç etmişlerdir. Balıkesir’deki Somalili mültecilerin ülkelerini terk etmesine iten sebeplerin hepsi iç savaş ve sonuçları ile ilgilidir.

“İç savaşın başladığı dönem yani 1991 yılında Mogadişu’daydım. Güvenlik eksikliği, ailemin zarar görmesi ya da malımın yok olacağı ve evimin yağmalanacağı korkusu içindeydim. Ama kocam ve oğullarımdan biri haydutlar tarafından öldürüldüğünde göç etme kararı aldım. Bu kadarı da fazlaydı. Daha fazla dayanamadım.” (53 Yaşında Kadın).

İç savaşın patlak vermesiyle ya da başladıktan sonraki ilk birkaç yıl içinde Somali’den ayrılan insanlar çoğunlukla aceleyle ve dağınık bir düzende kaçtılar. Bu ayrılışın planlı olmadığı ya da en iyi ihtimalle aceleyle olduğu ve ailelerin hep

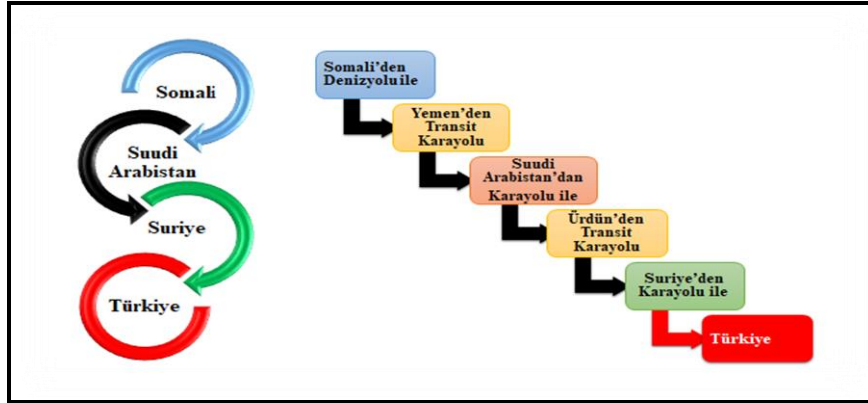
birlikte ayrılmadığı, çoğu zaman diğer üyelerinin nerede olduğunu ve hatta hayatta olup olmadıklarının bilinmediği anlamına gelir.

“Somali’den şiddet yüzünden ayrıldım. Artık üye olduğum klanımın insanları için Mogadişu’da kalmak mümkün değildi. Hawiye kabileleri tarafından istila edilmiştik. Her zaman barış içinde yaşadığımız komşularımız bile düşman olmuştu. Bir gün Mogadişu’dan dışarı çıktım ve eve gidemedim çünkü girişi kapattılar. Kendimi saklamak zorundaydım. Ailemin nerede olduğunu bilmiyordum. Sonra yakalandıklarını öğrendim. Yaklaşık dört hafta sonra, burası daha sakin olduğunda, arkadaşlardan evimizin yıkıldığını öğrendim, gerçekten çıldırdım. Somali’den onları aramaya akrabalarımı görevlendirdim. Medyada BBC Somali’ye ilan verdim. Hala nerede olduklarını bilmiyorum ama ülkeyi terk ettiklerini biliyorum.” (49 Yaşında, Erkek).

Somali’den Türkiye’ye Olan Göç Güzergâhları

Yapılan araştırmadaki mülakat görüşmeleri neticesinde Somali’den 1990-1994 yılları arasında zorunlu olarak göç eden ve günümüzde Balıkesir’de ikamet eden Somalili mültecilerin Somali’den Türkiye’ye olan göç güzergâhları ve transit ülkeleri belirlenmiştir. Zorunlu göçmenlerin çıkış yollarının güzergâhları Şekil 3 de gösterilmiştir.

Şekil 3: Balıkesir’deki Somalili Mültecilerin Somali’den Türkiye’ye Göç Güzergâhları

Ortak tarihi ve geçmişi olan Somali ve Yemen ilişkileri dostane olması nedeniyle Somali’deki iç savaştan önce, var olan uzun bir göç geçmişine sahiptir. Bu bağlantı iki ülke arasındaki kültürel ve dini yakınlıklarına dayanmaktadır. Bu kültürel bağ, Yemenli yetkililerin ve toplumun sürgüne gönderilen Somali halkına cömert bir karşılama (açık kapı politikası gibi) göstermesini sağlamıştır. Dolayısıyla, iç savaş Somalilileri anavatanlarını terk etmesine sebep olduğundan, sürgündekileri çoğuna Yemen’e gitmeye mecbur bırakmıştır. Somali’den Yemen’e geçmenin en yaygın yolu, genellikle çok tehlikeli bir yolculuk olan Bosaso limanından deniz yolu ile bir tekneye binmektir. Anavatana olan yakınlığı, nispeten

kolay, ucuz ve tehlikeli olsa da Yemen'e sığınmak isteyen Somaliler bu yolu tercih etmektedir. Aynı zamanda bu yolun ileriye doğru hareket için bir geçiş noktası olduğuna dikkat edilmelidir.

“Yemen'e ilk geldiğimde Suudi Arabistan'a gitmenin yolunu bilen bir grup kadınla birlikteydim. Basaten'e birlikte gittik ve Yemen sınırına bir arabayla gittik. Ona ulaşmamız dört gün sürdü. Kontrol noktalarından önce duruyorduk, onlardan kaçıyorlardık ve arabayı geri alıyorduk. Yemen sınırını sorunsuz bir şekilde geçtik ama Suudi Arabistan'ın sınırına çok zor geçtim üç defa geçemedim. Sonunda dördüncü defa geçmeyi başardım.”(47 Yaşında Kadın).

1990'lı yıllarda Somali'deki iç çatışmalardan kaçan Somaliler'in ilk durakları Suudi Arabistan olmuştur. Gelen göçmenler bekâr olup buradaki Somalili kadınlar ile evlilik yapmaktadırlar. Çocuk sahibi olduklarında ise Suudi Arabistan'daki paralı eğitim ve hayat pahalılığından dolayı (ilk hedefleri Suudi Arabistan olmasına rağmen ülke göç politikalarının kriterlerine kısıtlayıcı maddeler eklemesiyle daha şeffaf politikalar güden ülkelere yönelme arayışları başlamış) Suriye'ye göç etmişlerdir. Suriye savaştan önce cazip bir ülke olduğundan burayı tercih etmişlerdir. Suudi Arabistan'da on sekiz yıl geçiren ve daha sonra biriktirebildiği parayla Suriye'ye gitmeye karar veren Balıkesir'deki Somalili mülteci bir kadına göre;

“Suudi Arabistan'ı terk etmeye karar verdim çünkü oradaki aile hayatımı iyileştirme şansım yoktu ve okul çağına ulaşmış beş tane çocuklarım vardı. Sömürüldüm, bir aile için çalışıyordum, küçük şeyler yapıyordum. Suudi Arabistan'da köle olarak kabul ediliriz. Oraya vardığımda benim gibi bir Somalili göçmen kadın için bu ülkede yaşamının ne kadar zor olduğunu keşfettim.”(46 Yaşında Kadın).

“Eğitimde kısıtlama vardı yani devlet okullarına çocuklarımızı gönderme hakkımız yoktu, buna ek olarak her şey pahalı olmuş buna karşılıklı olarak bizde çocuk sayısı artı ve bize göre sosyo-ekonomik olarak Suudi Arabistan cehenneme dönmüştür. Çözüm için Suriye'ye taşınmayı karar verdik çünkü devlet okulları ücretsizdi, yaşam maliyeti çok üçüzdü ve çalışma izni vardı yani Suriye'deyken bir yerli Suriye'ye farkımız yoktu. Ben ve çocuklarım Suriye'deyken kocam tek başına Suudi Arabistan'a çalışıyordu tır şoförlüğü yapıyordu. Yılda bir kez tatil olarak bize geliyordu o zaman ekonomik olarak iyiydik.” (43 Yaşında Kadın).

Savaş koşullarından kaçan katılımcıların Türkiye'yi tercih etmelerinde en önemli faktör, Türkiye'yi güvenli bir ülke olarak algılamalarıdır.

“Bizi Suriye'den göçe zorlayan sebeplerin Suriye'deki iç savaş olduğunu düşünmüyorum. Çünkü savaş olmasaydı göç etmezdim. Yaşanabilecek yer kalmamış her yer asker ve silah sesleri dolmuştur. Türkiye iç savaş olmayan bir ülke olduğu için tercih ettik.” (51 Yaşında Erkek).

BALIKESİR'DEKİ SOMALİLİ MÜLTECİLER

Balıkesir'deki Somalili Mültecilerin Türkiye'deki Hukuki Statüsü

Birleşmiş Milletler, Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi' ne göre mülteciyi; "ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişi" (UNHCR, 2005). Türkiye Cumhuriyeti Devleti taraf olduğu Uluslararası Göç Hukuku'na göre Avrupa dışından gelen kişileri mülteci olarak kabul etmemektedir. Türkiye ise mülteciyi; "*Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statü*" olarak tanımlamıştır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020). Bu koşullar, uluslararası koruma ihtiyacı içindeki bireylerin, hukuki statüsünün belirlenmesi amacıyla farklı tanımların oluşmasına neden olmuştur. Bunlar; mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici korumadır.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yapılan şartlı mülteci tanımı: "*Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statü*" şeklindedir. Bu kişilerin üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye'de kalmalarına izin verilir. Sonuç olarak Balıkesir'deki Somalili mültecilerin '*Şartlı Mülteci*' hukuki statüsüne sahip olmaktadır.

Türkiye ve Balıkesir'i Tercih Sebepleri

Suriye'den Türkiye'ye göç eden Somalilerin Türkiye'ye göç etmelerinde en önemli etken zorunluluk olmuştur. Savaş nedeni ile Suriye'den ayrılmak zorunda kalan Balıkesir'deki Somalili zorunlu göçmenler yoğun saldırı ve korku nedeniyle göç etmeye karar verdiklerini belirtmişlerdir. Katılımcılar Türkiye'ye gelmeden önce Suriye'de yaşamış olduğu savaş deneyimini ve göç kararını şu sözlerle ifade etmektedir:

“ Suriye’de olan savaştan dolayı geldik. Daha da fazla kalamazdık orada bombalar atılıyordu. Evdeyken bile tehlike devam ediyor her an ölebilirsin korkusu içindeydik.” (41 Yaşında Erkek).

“En temel sebep savaştı. Savaşın etkileri hayat koşullarını değiştirdi. Halep’te savaştan dolayı hizmet sektörü çok geriledi. Elektrik, su gibi hizmetlere ulaşamamaya başladık. Temel ihtiyaçlarımızı gideremiyorduk yaşam koşullarımız çok kötü olmaya başlamıştı.” (48 Yaşında Kadın).

Balıkesir’deki Somalili mültecilerin çoğunluğu Suriye’nin kuzeyinden, yani Türkiye’ye yakın illerden ülkeye giriş yapmışlardır. Balıkesir’deki Somalili mülteciler en çok Halep ilinden gelmiştir. Halep’i sırasıyla İdlip, Rakka, Lazkiye ve Hama izlemektedir. Katılımcıların Balıkesir’i tercih etme sebepleri irdelendiğinde: akrabalarının olması Balıkesir’i tercih etmelerinde ilk sırada gelirken, Balıkesir’deki iş imkânlarının çok olması diğer belirtilen sebepler arasındadır. Bununla birlikte Balıkesir’e ilk gelenler BM tarafından buraya zorunlu olarak yerleştirilmiştir.

“Balıkesir’e 23 Aralık 2011 yılında dört Somalili aile ile birlikte geldik. O zaman Balıkesir hakkında nasıl bir yer olduğunu fikrimiz yoktu çünkü biz seçmedik BM tarafından atandık. Burada ilk yerleşen Somalili hata Afrikalı göçmenleri olduk. Biz geldikten şimdi burada olan birçok akrabalarımız ve Suriye’deki Somalili komşularımız tavsiye ettik ve geldiler.” (46 Yaşında Erkek).

Somalili mülteci ailelerin Balıkesir’i tercih nedenleri arasında sosyal ağlar, barınma, gıda maddelerine erişim açısından yaşam maliyetlerinin düşük olması ve iş imkânlarının bulunması sıralanabilir. Bu da Somalili mülteci ailelerin Balıkesir’i tercih etmelerinde en çok ilişkiler ağı ile bağlarını devam ettirdiklerini ve böylece göç risklerini en aza indirmeye çalıştıkları görülmektedir. Aynı zamanda ekonomik sebeplerin etkili olduğunu göstermektedir.

“Türkiye’ye ilk geldiğimizde devletin verdiği çadırlarda kaldık sonra Balıkesir’deki akrabalarımızın yanına gittik. Devlet bize yiyecek içecek temel ihtiyaç malzemeleri yardımı yaptı.” (40 Yaşında Kadın). “7 yıl önce geldim. Dağlardan koşarak geldik sınırdan. Sonra direkt Balıkesir’e geldik, çünkü halam buradaydı.” (43 Yaşında Erkek).

Balıkesir’deki Somalili Mültecilerin Maddi Yardım Alma Durumu

Ortalama hane gelirinin 2.600 TL olduğu Somalili mülteci ailelerin resmî kurumlardan yardım alıp almama durumlarına bakıldığında hepsi Avrupa Birliği tarafından finanse edilen ve ismi *Sosyal Uyum Yardımı (SUY)* olan aylık 120 lira destek almaktadır. Katılımcıların %51’inin Balıkesir’deki yerli halktan maddi yardım aldıkları öğrenilmiştir. %36’sı sosyal yardım kuruluşlarından yardım alırken, %10’u yurtdışındaki ailelerinden yardım alırken sadece %3’ü kaymakamlıktan yardım almaktadır.

Balıkesir'deki Somalili Mültecilerin Göç Öncesinde ve Sonrasında Sahip Oldukları Sosyo-Ekonomik Durumlarının Karşılaştırılması

Balıkesir'de yaşayan Somalili zorunlu göçmenlerin “göç öncesinde hepsi Somali'de kendilerine ait evlerde otururken göç sonrasında Türkiye'de kirada oturmaktadırlar. Bu durum hane halkının hem ekonomik olarak hem de duygusal olarak olumsuz etkilendiği” gözlenmiştir. Sağlık harcamaları konusunda göç öncesi ve sonrası arasında fark olmadığını belirtmişlerdir. Eğitim harcamalarında ise, göç öncesi çoğu hanehalkı refah düzeyine bağlı olarak çocuklarını özel okullarda okutmayı tercih etmişken, bu durum azalan gelir düzeyi ve artan harcama giderine bağlı olarak Suriye ve Türkiye'de devlet okullarıyla sınırlı kaldığını belirtmişlerdir. Öncelikle kısa süre sonra Suriye'ye geri dönmek fikriyle yola çıkan katılımcılar taşınabilir ve taşınamaz mallarının hepsini Somali ve Suriye'de bırakıp gelmişlerdir. Göç ettikten sonra geri dönemeyecek olduklarını anladıklarında yeni yaşam alanlarına ve koşullarına adapte olmaya çalışmışlardır. Bu süreçte ekonomik olarak düşünüldüğünde birçok mal ve kaynaklarını Somali'de ve Suriye'de bıraktıkları için Türkiye'de yeni bir hayata başlamak ekonomik olarak hanehalkını zorlamıştır. Diğer taraftan yukarıda bahsedildiği gibi sosyal ve yasal statüdeki değişim hanehalklarının özsaygı, öz yeterlilik ve saygınlık algılarını olumsuz yönde etkilediği gözlemlenmiştir.

“Somali'deyken ekonomik olarak iyiydik herkes devlete çalışıyordu. Sosyalizm sistemi nedeniyle kimse boş duramazdı 18 yaşında olan herkes çalışmak zorundaydı. Boş zamanlarımızda sinemaya gider eşimizle dostumuzla dışarıya yemek yemeye giderdik. Suudi Arabistan'a, Suriye'ye ve Türkiye'ye gelince bunları yapamadık geçim sıkıntısından dolayı. Daha çok çalışıyoruz çünkü her şeyimiz Somali'de kalmıştı.” (54 Yaşında Erkek).

“Türkiye'ye geldiğimizde en dipten başladık. Suriye'deyken en azından Suudi Arabistan'a çalışarak kazandığımız birikimimiz vardı. Ekonomik olarak Suriye'de daha iyiydik para biriktiriyorduk. Sonuçta orada daha kaliteli yaşıyorduk. Burada hayat şartlarından dolayı zorlandık ama Balıkesir'deki yerli halkının maddi ve manevi desteklerinin dolayı ona da zamanla alıştık. Çünkü kesintisiz 7 yıl oturduğum evde Balıkesirli hayır sefer bir kadın tarafından karşılanmıştır. Bu destek alan sadece bizim ailemiz değil Balıkesir'deki Somalili hanelerin yarıya yakın yerli tarafından desteklenmektedir.” (52 Yaşında Kadın).

Kültürel Adaptasyonların Karşılaştırılması

Kültürel adaptasyonları karşılaştırılması en önemli konularında biri olan dil konusunda Balıkesir'deki Somalili zorunlu göçmenlerin yaşadıkları ülkelere göre yapılan karşılaştırma sonucunda Suudi Arabistan ve Suriye ülkelerin ana dilinin Arapça olması ve göçmenleri Arapçanın ana dili olarak kullanılan bir ülke 'den geldikleri için dil konusunda göç öncesi ve sonrası arasında fark olmadığını belirtmişlerdir. Buna karşılık olarak Türkiye'deki gündelik yaşamın zorluklarıyla ilgili öne çıkan en önemli sorunları Türkçe bilmemeleri olmuştur. Tüm

hanehalkları, özellikle ilk birkaç ay içinde insanlarla iletişim kurmakta ve kendilerini ifade etmekte zorlandıklarını bildirmişlerdir. Çoğu katılımcı Türkçe öğrenmeye başladıklarını ve bazı ifadeleri anlayabildiklerini, ancak henüz tam olarak konuşamadıklarını bildirmiştir. Türkçeyi yeterince iyi konuşamamak Balıkesir'deki Somalili zorunlu göçmenlerin sosyal, eğitsel ve ekonomik yaşama katılmalarında önemli bir engel olmuştur. Dil engeli katılımcıların okul sistemine ebeveyn olarak dâhil olma ve çocuklara derslerinde yardım etme konusunda da engel olmaktadır. Katılımcılar, dili kullanmak konusunda kendi yaşadıklarına ek olarak çocukların yaşadıkları zorluklardan da bahsetmiş, çocuklarının dersleri anlamadaki zorluklarına işaret etmişlerdir.

“Türkiye’de genel olarak bizi ekonomi ve Türkçe bilmeme zorladı. Çünkü sıfırdan başladık her ikisinde onun haricinde kültür olarak dini yaşantı olarak zorluk çekmedik kısa sürede yerli halkla kaynaştık.” (40 Yaşında Erkek).

“Çocuklarım okulda bir sorun yaşadığında dil bilmediğim için gidip öğretmenleriyle görüşemiyorum, derdimi anlatamıyorum. Çocuklarım dersleri Türkçe görüyorlar ve hiçbir şey anlamıyorlar. Bana kaç defa ‘anne Suriye’ye geri dönelim, burada hiçbir şey anlamıyoruz’ dediler. İstiyorum ki akşamları dille ilgili kurslar versinler. Ama akşamları olsun çünkü işe gidiyorum gündüzleri. Akşam kursu istiyorum.” (42 Yaşında Kadın).

Göç Sonrasında Karşılaşılan Sorunlar ve Gelecek Hedefleri

Balıkesir'deki Somalili mülteciler en fazla iletişim sorunu yaşamaktadır. Somalili mülteciler dil bilmemesinden kaynaklı iletişim sorunu yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Balıkesir'deki Somalili mültecilerin hanelerin ekonomik ve sosyal açıdan gelecek kaygısı yaşadıklarını ve çocuklarının gelecekle ilgili olarak kaygılandıklarını ifade etmişlerdir. Buna karşın uzun süre Somali’de hayatın normale dönmeyeceğini düşündüklerini ve bu nedenle geri dönme planlarının olmadığını, BM tarafından üçüncü ülkeye yerleştirene kadar Türkiye’de transit durağı yaşamaya devam etmek istediklerini belirtmişlerdir.

Asya ile Avrupa arasında köprü konumunda olan Türkiye; Kuzey Afrika, Ortadoğu ve yakın Asya ülkelerinden AB ülkelerine yasadışı olarak göç etmek isteyenler için önemli bir durak, kendi vatandaşlarının gelişmiş ülkelere yasadışı olarak göç ettiği, gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelere göç edenlerin yerleştiği bir ülkedir (Bay, vd., 2015, s. 375).

“Buraya gelirken bir beklentimiz yoktu çünkü biz olanaklar yüzünden değil zorunlu olarak göç ettik o yüzden gelecek ile ilgili planımız yoktu ama zamanla BM’nin üçüncü ülkeye yerleştiren kadar burada kalacağız kararı aldık. Çünkü Türkiye’den Avrupa’ya yasadışı göç etmek için maddi imkânımız yoktur.” (43 Yaşında Kadın).

“Bir beklentiyle gelemedik sadece Suriye savaşından kurtulmak istedik. Gelecek ile ilgili planımız belli değil çünkü ne ileri nede geriye gidebiliyoruz

burada tıkaadık. Açık konuşmak gerekirse Avrupa'ya gitmek için maddi imkânlarımız yok, geriye dönmek niyetimizde yok o halde tek seçenek kaldı o da BM'nin üçüncü ülkeye yerleştirtince kadar Türkiye'de ayakta kalmaya çalışmaktır". (46 Yaşında Erkek).

SONUÇ VE ÖNERİLER

19. ve 20. yüzyıl insanlık tarihinin en kanlı dönemi olmuştur. Gelişen kapitalist ekonomik sistem beraberinde savaşları, işgalleri, sömürgeciliği getirmiştir. Buna yaşanan rejim değişikliklerinin de eklenmesiyle birçok insan yaşadıkları ülkeleri terk etmek zorunda kalmıştır. Somali'de 1990 sonrasında birçok yerinden edilen bireylerin göçüne mazur kalmıştır. Bunun temel sebebi 1992 sonrası Somali'de meydana gelen iç karışıklardır. Somali içinde ve dışında yerinden edilme, bugün dünyanın en uzun süredir devam eden krizlerinden biridir. Altı Somaliliden biri şu anda ülke dışında yaşamaktadır. Büyük Afrika Boynuzundaki ev sahibi ülkeler, çok sayıda Somalili mülteciye koruma ve yardım sağlamaya devam etmenin ekonomik, sosyal ve politik maliyeti konusunda endişelidirler. Bu sorumlulukları azaltacak çözüm üretmeye isteklidirler.

Somali ve Suriye'de can ve mal güvenlikleri bulunmayan, her an ölümler karşı karşıya yaşamak durumunda olan ve bu duruma katlanamayarak başka bir ülkeye toplu olarak göç eden Somalilerin durumunu, göç tanımlamaları ışığında "zorunlu, kitlesel dış göç" olarak adlandırabiliriz.

Saha araştırmalarından elde edilen bulgulara göre, Somalili mülteci ailelerin Balıkesir'i tercih nedenleri arasında sosyal ağlar, barınma ve gıda maddelerine erişim açısından yaşam maliyetlerinin düşük olması ve iş imkânlarının bulunması sıralanabilir. Göçmen aileler, göç öncesi ve Türkiye'ye geçiş evrelerinde şiddet, saldırı, bombalama ve sevdiklerinin kaybı gibi travmatik ve yaşamı tehdit edici deneyimlerle, göç sonrası yeniden yerleşim ile ilgili dil bariyeri, yoksulluk ve duygusal zorluklar gibi zorlayıcı deneyimleri dile getirmişlerdir. Ayrıca bu göçmenlerin yaşadıkları sıkıntıları atlatmalarında yerli halkın maddi ve manevi desteklerinin önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

1992 yılında Somali'deki iç çatışmalardan kaçan Somalilerin ilk durakları Suudi Arabistan olmuştur gelen göçmenler bekâr olup buradaki Somalili kadınlar ile evlilik yapmaktadırlar. Çocuk sahibi olduklarında ise Suudi Arabistan'daki paralı eğitim ve hayat pahalılığından dolayı Suriye'ye göç etmişlerdir. Suriye'de savaşın başlamasıyla birlikte Türkiye'ye göç etmişlerdir.

Balıkesir'de yaşayan Somalili zorunlu göçmenlerin yerli halk ile olan kültürel etkileşiminde başat rol oynayan aktörlerden birisi dildir. Bu nedenle Balıkesir'de ikamet eden Somalili mültecilere dil eğitimi verilmesi noktasında projelerin yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyacı TÖMER ve Göç İdaresi arasında yapılacak protokollerle karşılanması sağlanabilir. TÜBİTAK'ın akademik

burslar ile lisansüstü Somalili zorunlu göçmenlere yönelik tez çalışmalarına desteğini artırması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Ambroso, G. (2002). *Pastoral society and transnational refugees: population movements in Somaliland and eastern Ethiopia 1988-2000*. Geneva: UNCHR Publisher.

Bakal Ali Z & Özözen Kahraman S. (2019). Somalili Göçmenlerin Türkiye Üzerinde Batı'ya Göç Güzergahları, II. Uluslararası Coğrafya Eğitimi Kongresi, Eskişehir, Türkiye, 3-5 Ekim 2019, ss. 820-826.

Bal, H. (2016). *Nitel araştırma yöntem ve teknikleri (uygulamalı-örnekli)*. Bursa: Sentez Yayıncılık.

Bay A., Bahçali S., & Özözen Kahraman S. (2015). Türkiye Üzerinden Gerçekleşen Düzensiz Göçler Üzerine Bir İnceleme: Çanakkale İli Örneği", Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi, Ankara, Türkiye, 21-23 Mayıs 2015, ss.374-383.

Centers for Disease Control (CDC) (1992). Population-based Mortality assessment, Baidoa and Afgoi, Somalia, 1992. *MMWR. Morbidity and mortality weekly report*, 41(49), 913-917.

Creswell J. W., (2016). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, Çev. Ed. Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir, 3. Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi

Danström, M. S., Kleist, N., & Sørensen, N. N. (2015). *Somali and Afghan diaspora associations in development and relief cooperation* (No. 2015: 13). DIIS Report.

Elmi, A. (2015). Decentralized Unitary System: A Possible Middle-Ground Model for Somalia, *Arab Center for Research and Policy Studies Doha, Qatar*, <http://english.dohainstitute.org/release/43f3704c-9788-4386-bf36-361fa4bb0539>. (Erişim Tarihi: 16. 02 2019).

Elmi, A. (2010). *Understanding the Somalia Conflagration: Identity, Political Islam and Peacebuilding*. London: Pluto Press.

Ersoy, A. ve Bozkurt, M. (2017). Anlatı araştırması. İçinde, A. Saban ve A. Ersoy (Ed.), *Eğitimde nitel araştırma desenleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Güler, A., Halicioğlu, M. B. & Taşgın, S., (2015). *Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Hammond, L. (2014). History, Overview, Trends and Issues in Major Somali Refugee Displacements in the Near Region (Djibouti, Ethiopia, Kenya,

Uganda and Yemen). *Bildhaan: An International Journal of Somali Studies*, 13(1), 7.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2020). Mülteci. <https://www.goc.gov.tr/multeci> , (Erişim Tarihi: 03.04.2020).

Kava, H. Z. (2009). *Afrika Boynuzu'nda Sürdürülebilir Yaşam Arayışı*. İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, İstanbul - Türkiye , <https://insamer.com/rsm/files/GozlemSaha%2001%20Afrika%20Boynuzunda%20Sudururlebilir%20Yasam%20Arayisi.pdf> , (Erişim Tarihi: 25.03.2021).

Koçak, Y., & Terzi, E. (2012). Türkiye'de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri: *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3), 163-184.

Lindley, A., Hammond, L. (2014). Histories and contemporary challenges of crisis and mobility in Somalia. *Crisis and migration: Critical perspectives*, 46-72.

Mücevher, M. H. (2020). Anlatı ve Hayat Hikâyesi Araştırmaları: *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(3), 277-295.

Norowjee, B. (1993). Seeking refuge, finding terror: The widespread rape of Somali women refugees in North Eastern Kenya: *Africa Watch*, 5(13).

Oka, R. (2011). Unlikely Cities In The Desert: The Informal Economy As Causal Agent For Permanent" Urban" Sustainability In Kakuma Refugee Camp, Kenya: *Urban Anthropology and Studies of Cultural Systems and World Economic Development*, 223-262.

Örgütü, U. G. (2009). Göç Terimleri Sözlüğü. Bülent Çiçekli (edt.) https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf.(Erişim Tarihi: 12.01.2020).

Sirkeci, I. (2009). Transnational mobility and conflict: *Migration Letters*, 6(1), 3-14.

Sirkeci, İ., Utku, D. & Yüceşahin, M. M. (2019). Göç çatışma modelinin katılım, kalkınma ve kitle açıkları üzerinden bir değerlendirmesi: *Journal of Economy Culture and Society*, 59(1), 157-184.

Toole, M. J., & Bhatia, R. (1992). A case study of Somali refugees in Hartisheik A Camp, Eastern Ethiopia: health and nutrition profile, July 1988-June 1990. *Journal of Refugee Studies*, 5(3-4), 313-326.

UNFPA (2020). The Somali Health and Demographic Survey 2020, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Som%20Gvt%20UNFPA%20Press%20Release_SHDS%20Rpt%20Launch_29-04-20_Final.pdf, (Erişim Tarihi: 19.11.2020).

UNFPA Somalia (2020). Emergencies Key results, <https://www.unfpa.org/data/transparency-portal/unfpa-somalia>, (Erişim Tarihi: 19.11.2020).

UNHCR (1991). *The Horn of Africa: Somalis in Djibouti, Ethiopia and Kenya*, 1 February 1991, available at: <https://www.refworld.org/docid/3ae6a80f30>, (Erişim Tarihi: 12.01.2021).

UNHCR (1992). Report of the United Nations High Commissioner for Refugees. <http://www.unhcr.org/3ae68c860.html>, (Erişim Tarihi: 19.11.2020).

UNHCR (2005). What is a Refugee?. <https://www.unrefugees.org/refugee-facts/what-is-a-refugee/>, (Erişim Tarihi: 25.11.2020).

United States Committee for Refugees (USCR) (2001). Country Report Somalia: Statistics on refugees and other uprooted people, Jun 2001, <https://reliefweb.int/report/djibouti/uscr-country-report-somalia-statistic-refugees-and-other-uprooted-people-jun-2001>, (Erişim Tarihi: 19.11.2020).

Yıldırım, F. (2014). Bir Göç Hikâyesi: Columbus Somali Diasporası. *İdealkent*, 5(14), 38-52.

Ek 1: Araştırma Grubunun Demografik Nitelikleri

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Erkek	4	%40
Kadın	6	%60
Toplam	10	%100
Yaş		
40-44	3	%30
45-49	5	%50
50-54	2	%20
Medeni Durumu		
Evli	7	%70
Boşanmış	3	%30
Toplam Hanehalkı Sayısı	26	%100
Kadın	78	%50
Erkek	29	%19
Çocuk Sayıları	49	%31
Toplam	156	%100